

Recenzja
w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Anny Paras
w dziedzinie sztuki
w dyscyplinie sztuki muzyczne

Podstawowe dane recenzenta

prof. dr hab. Krzysztof Sowiński

Dziedzina sztuki

Dyscyplina sztuki muzyczne

Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu

ksowinski@amuz.edu.pl

Poznań, dnia 31 stycznia 2025 r.

Zlecniodawca opinii

Akademia Sztuki w Szczecinie

(pismo z dnia 22 listopada 2024 roku Przewodniczącej Rady Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Sztuki w Szczecinie Pani dr hab. Barbary Halec, prof. AS informujące o powołaniu mnie przez ww. Radę na recenzenta komisji habilitacyjnej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego Pani **dr Annie Paras**).

Zlecenie podjęte zostało na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2023, poz. 742), § 45 lit. c Statutu Akademii Sztuki w Szczecinie (załącznik do uchwały Senatu nr 154/2023 z dnia 10 października 2023 roku) oraz § 6 ust. 1 *Regulaminu nadawania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki muzyczne* (załącznik do uchwały Rady Dyscypliny Sztuki Muzyczne nr 2/XX/2024 z dnia 13 czerwca 2024 roku). Wraz ze zleceniem została mi przekazana kopia uchwały ww. Rady nr 10/II/2024 z dnia 28 października 2024 roku sygnowana przez Przewodniczącą Rady Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Sztuki w Szczecinie Panią dr hab. Barbarę Halec, prof. AS w wersji papierowej oraz dokumentacja dorobku wraz z dziełem artystycznym wskazanym przez Kandydatkę jako szczególne osiągnięcie będące podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego – w formie elektronicznej.

Dokumentacja zawiera:

1. Wniosek przewodni
2. Dane wnioskodawcy
3. Kopia dyplomu doktorskiego
4. Autoreferat
5. Wykaz działalności artystycznej do roku uzyskania stopnia doktora
6. Wykaz działalności artystycznej od roku uzyskania stopnia doktora
7. Wydane płyty
8. Wykaz uzyskanych nagród i wyróżnień
9. Udział w pracach jury
10. Wykaz uzyskanych nagród przez uczniów
11. Wykaz uzyskanych nagród przez studentów

12. Wykaz przeprowadzonych warsztatów, wykłady
13. Dokumentacja ww. punktów w formie skanów
14. Dzieło habilitacyjne nr 1 i 2

Dokumentacja przygotowana została starannie i wyczerpująco, a także w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami. Brakuje mi kompleksowego spisu utworów nagranych w ramach dzieła habilitacyjnego – pojawia się on tylko w formie opisowej w autoreferacie. Forma ta jest dość luźna, często bez pełnych danych o utworze – tonacja, opus, numer. Brak też skanu *inlay* płyt, który jest zwykle miejscem właściwym do poszukiwania podstawowych danych o płycie.

Podstawowe dane o Habilitantce

Pani dr Anna Paras studia magisterskie ukończyła w 2001 roku w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach w klasie prof. Józefa Stompla, pod którego kierunkiem złożyła pracę dyplomową pt. *Efekt brzmieniowy dzwonów w literaturze fortepianowej końca XIX i początku XX w. opisany na podstawie wybranych utworów M. Musorgskiego, S. Rachmaninowa, M. Ravela i C. Debussy'ego*.

22 maja 2017 roku uchwałą Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku uzyskała stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie instrumentalistyka. Tytuł rozprawy doktorskiej, sporządzonej pod kierunkiem dr hab. Hanny Holeksy to: *Eklektyzm struktur brzmieniowych na przykładach sonat na altówkę i fortepian Rebeki Clarke i Arnolda Baxa*.

Zatrudnienie Pani dr Anny Paras przebiegało następująco:

- 01/09/2001-13/02/2008 Zespół Państwowych Szkół Muzycznych im. W. Kilara w Katowicach (nauczyciel fortepianu, akompaniator)
- 01/10/2001-15/02/2008 Akademia Muzyczna im. K. Szymanowskiego w Katowicach (akompaniator, nauczyciel fortepianu na Wydziale Instrumentalnym oraz Wydziale Kompozycji i Dyrygentury)
- 01/10/2008-30/09/2010 Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu – filia w Szczecinie (zespoły kameralne, akompaniator)
- 01/10/2010 Akademia Sztuki w Szczecinie – starszy wykładowca (zespoły kameralne, akompaniator)
- 01/10/2017-nadal Akademia Sztuki w Szczecinie – adiunkt (fortepian główny, zespoły kameralne, akompaniator)
- 01/09/2007-nadal Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Szczecinie (nauczyciel fortepianu, zespołów kameralnych, akompaniator)

Ocena autoreferatu

Autoreferat podzielony został na kilka części dotyczących kolejno: edukacji, zatrudnienia, omówienia osiągnięć, o których mowa w ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, działalności artystycznej, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzatorskich. Taka konstrukcja autoreferatu wydaje się być słuszną, bowiem na plan pierwszy wysuwa się to, co jest istotą wniosku habilitacyjnego – dzieło, będące swoistym *résumé* dotychczasowego dorobku. Wybór ów, jak pisze Habilitantka, nie był przypadkiem, a raczej spełnieniem Jej roli jako pianistki-kameralistki-akompaniorki. Sama tak o tym pisze: *Praca nad twórczością Romana Statkowskiego stanowiła realizację mojej wieloletniej pasji wykonywania literatury muzycznej sytunującej się poza głównym nurtem repertuarowym. Opracowywanie repertuaru, który nie posiada jeszcze tradycji wykonawczych, jest wyzwaniem*

dla mnie pod każdym względem: nie tylko jako pianistki, ale przede wszystkim jako muzyka, odkrywającego obszary wcześniej nieznane, polegającego na swojej wrażliwości i muzykalności, ale także opierającego się na biografii kompozytora i wiedzy historycznej. Opis ten nie ma charakteru wyłącznie sprawozdawczego – jest refleksją nad twórczością tego niszowego, jak dotąd, kompozytora. Wartość owego projektu bierze się m.in. z wypełnienia wyraźnej luki fonograficznej polegającej na dopełnieniu cyklu wydawniczego z muzyką fortepianową oraz premierowym (światowym) wydaniem skrzypcowej spuścizny kompozytora. Dodatkowym motywatorem było samo wydawnictwo Acte Prealable, którego priorytetem jest promocja muzyki polskiej. Kandydatka precyzyjnie określa swoje założenia badań nad twórczością Statkowskiego po czym w dalszej części autoreferatu przystępuje do bardzo wnikliwego, a jednocześnie zwięzłego opisu cech stylu, formy i języka harmonicznego każdego z nagranych utworów. Pani dr Anna Paras nie ogranicza się do technicznej sfery zarejestrowanych utworów, lecz ukazuje czytelnikowi o wiele szerszy kontekst twórczości Statkowskiego, wykazując przy tym ogromną wiedzę wykraczającą poza nagrane utwory. To, co jednak najbardziej w tej analizie istotne, to przybliżenie odbiorcy obranej drogi do własnej interpretacji.

W części poświęconej omówieniu działalności naukowej i artystycznej Habilitantka z dumą wspomina swoich pierwszych nauczycieli ze szkoły I i II stopnia mających wpływ nie tylko na opanowanie techniki pianistycznej, ale też kształtowanie Jej artystycznej świadomości. Habilitantka z pełną otwartością pisze o tym jaki багаж *niezbędnych narzędzi pianistycznych* do dalszej edukacji wyniosła z tego etapu kształcenia. Wspomina również jak ważne było dla Niej spotkanie wielu osobowości artystycznych, czasem różnych w ocenach estetycznych, ale zawsze stymulujących zdolność kompleksowego postrzegania sztuki pianistycznej. Przywołuje w tym miejscu swoich największych Mistrzów – prof. Józefa Stompla, prof. Teresę Baczewską, u których studiowała fortepian i kameralistykę, ale też napotkanych przy okazji warsztatów pianistycznych – prof. Monikę Sikorską-Wojtacha, prof. Andrzeja Jasińskiego czy Aleksieja Orłowieckiego. Okres studiów był dla Habilitantki czasem intensywnej pracy nad wzbogacaniem repertuaru, zwłaszcza mniej znanego, co nie pozostało bez wpływu na spektakularne występy, w tym prawykonania. Jednym z nich było wykonanie koncertu fortepianowego fis-moll op. 3 Zygmunta Stojowskiego wraz z Filharmonią Śląską pod batutą Mirosława Jacka Błaszczyka. Pani dr Anna Paras w swojej wypowiedzi eksponuje kameralistykę jako ten obszar, który stał się osią Jej artystycznych zainteresowań. Wynikało to zapewne z powierzonych obowiązków dydaktycznych od pierwszych lat zawodowej ścieżki, a związanych ze współpracą w klasach smyczkowych – skrzypiec, altówki, wiolonczeli, kontrabas. Opanowanie rozległego repertuaru kameralnego pod okiem znakomitych pedagogów, takich jak prof. Paweł Głombik, prof. Szymon Krzeszowiec, prof. Piotr Pławner, prof. Tadeusz Wykürz, prof. Waldemar Tamowski, prof. Paweł Puczek, prof. Beata Warykiewicz-Siwy stało się fundamentem późniejszej, wielowątkowej działalności artystycznej, ale też dydaktycznej. Warto podkreślić, że poszerzeniem dydaktyki instrumentalnej Habilitantki jest praca w szkolnictwie średnim, Doświadczenie tam zdobywane, a przede wszystkim osiągnięcia uczniów, o których dowiadujemy się z dokumentacji, są dobitnym świadectwem Jej pedagogicznych predyspozycji. Jak wynika z wykazu nagród studentów są one dobrze wykorzystane także na szczeblu akademickim. Autorka *wciąga* odbiorcę bardzo interesującym opisem poszczególnych obszarów swojej artystycznej działalności, której szczegółową oceną chciałbym zająć się w dalszej części recenzji.

Ostatni element autoreferatu jest omówieniem działalności naukowej, organizacyjnej, popularyzatorskiej i bardziej szczegółowo dydaktycznej. Autorka w skondensowany sposób prezentuje się tu jako niezwykle aktywny pracownik akademicki, działający nie tylko w strukturach macierzystej uczelni, ale także poza nią.

Autoreferat Pani Anny Paras to otwarta wypowiedź, którą przyjmuję z dużym uznaniem. Ukazuje Habilitantkę jako osobę o dużej determinacji i świadomości w dokładnym określaniu parametrów swojej artystycznej drogi. Opisane w autoreferacie działania Habilitantki w pełni predysponują ją do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej i artystycznej. Tekst napisany jest w sposób naturalny, przejrzysty, świadczący o dużej swobodzie wypowiedzi i staranności edycyjnej.

Ocena dorobku artystycznego

Złożona przez Habilitantkę dokumentacja dorobku artystycznego podzielona została na dwie części – do uzyskania stopnia doktora tj. lata 2001-2017 oraz po jego uzyskaniu tj. lata 2017-2024. Chociaż informacja o działalności sprzed doktoratu ma charakter poglądowy to jednak warto przywołać niektóre, ważniejsze wydarzenia tego okresu. Pani dr Anna Paras od początku pracy dydaktycznej w katowickiej Akademii wielokrotnie towarzyszyła studentom na krajowych i międzynarodowych konkursach uzyskując dyplomy za szczególny wkład w prezentacje artystyczne. Wśród najważniejszych imprez wymienić można Międzynarodowy Konkurs im. L. Spohra w Weimarze, Międzynarodowy Konkurs Wiolonczelowy w Liezen oraz VII Ogólnopolski Konkurs Wiolonczelowy im. D. Danczowskiego w Poznaniu, VII Międzynarodowy Konkurs im. Ph. Telemanna w Poznaniu. Habilitantka ma też na swoim koncie wiele występów ze znakomitym wiolonczelistą Łukaszem Frantem – koncertmistrzem grupy wiolonczel Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach, z którym wykonała 19 koncertów w Polsce i za granicą. Pobyt w środowisku górnośląskim zaznaczył się ponadto poprzez współpracę ze skrzypaczką Beatą Warykiewicz-Siwy, która zaowocowała wspólnym wykonaniem m.in. wszystkich miniatur K. Szymanowskiego, a także nagraniem sonat skrzypcowych E. Elgara i G. Enescu. Przyjazd Pani dr Paras na Pomorze Zachodnie wiązał się z kontynuacją obranej, artystycznej drogi w zakresie promowania twórczości rzadziej grywanej lub nieznannej tak, jak miało to miejsce w przypadku kompozytorów: Jenő Hubaya, Antoniego Rutkowskiego (Sonata skrzypcowa g-moll), Władysława Żeleńskiego (Sonata skrzypcowa F-dur). Kandydatka występowała na liczących się festiwalach do jakich zalicza się niewątpliwie *Poznańska Wiosna Muzyczna* wykonując utwory nie tylko instrumentalne, ale też wokalne. Wykonała ponadto 12 koncertów z udziałem muzyków Filharmonii Szczecińskiej w ramach cyklu *Filharmonicy kameralnie*.

Dorobek artystyczny okresu po doktoracie, podobnie jak wcześniejszy, dotyczy niemal wyłącznie aktywności kameralnej, choć pojawia się w nim kilka koncertów solowych z utworami Fr. Chopina, R. Statkowskiego, A. Kroscheła. Powodzenie cyklu *Filharmonicy kameralnie* przełożyło się na szereg kolejnych koncertów, z których ostatni był transmitowany *live* na platformie YouTube. Pani dr Anna Paras poza instrumentalistami, występowała również ze śpiewakami, m.in. z Ewą Filipowicz-Kosińską, z którą odkrywała twórczość mniej znanego, a związanego ze Szczecinem niemieckiego kompozytora Carla Loewe. Współpraca ta zaowocowała również nagraniem płyty. Mając do czynienia przed laty z muzyką C. Loewe osobiście uważam, że zasługuje ona na promocję co najmniej w środowisku regionu. Propagowanie twórczości mniej znanej czy zapomnianej w dorobku Habilitantki ma dużo większy zasięg. Wraz ze skrzypkiem Natanem Dondalskim oraz wiolonczelistką Kingą Babij podjęła się realizacji projektu z utworami Emila Śmietana, co wymagało żmudnej pracy badawczej tekstu (z rękopisu), w tym odtworzenia partii fortepianu w jednej z części. Niewątpliwie znaczącym wydarzeniem artystycznym w dorobku Pani Anny Paras było wykonanie Koncertu podwójnego d-moll F. Mendelssohna z ww. skrzypkiem pod batutą Tadeusza Wojciechowskiego. Utwór, który zaprezentowany został w Sali Filharmonii im. S. Moniuszki w Koszalinie jest dla wykonawców, a zwłaszcza pianisty nie lada wyzwaniem.

Udział w koncertach zagranicznych jest dość skromny. Jednym z ostatnich wydarzeń był występ w Humboldt-Bibliothek w Berlinie, podczas którego Pani Paras wykonała sonaty na skrzypce i fortepian – C. Francka, L. Janačka i R. Schumanna. Również w tym okresie wielokrotnie doceniono wkład akompaniatorski na konkursach, jak choćby na XVI Międzynarodowym Konkursie Skrzypcowym w Legnicy (2018), III Ogólnopolskim Konkursie Skrzypcowym im. J. Kaliszewskiej w Poznaniu (2019) czy IV Międzynarodowym Konkursie Muzycznym *Koryfeusz* w Poznaniu (2024) – łącznie w całym dorobku 12 wyróżnień.

Kandydatka wykazuje w dokumentacji udział w nagraniu ośmiu płyt:

- G. Enescu, E. Elgar (AM w Katowicach, 2009)
- W. Żeleński, A. Rutkowski (Filharmonia im. M. Karłowicza w Szczecinie, 2018)
- A. Bax i R. Clarke (Filharmonia im. M. Karłowicza w Szczecinie, 2018)
- *Mój Szymanowski* (Ars Sonora, 2019)
- *Robert Statkowski Piano Works 3* (Acte Préalable, 2021)
- *Roman Statkowski Works for Violin and Piano* (Acte Préalable, 2021)
- *Carl Loewe – Lieder* Small Great Music, 2022)
- Emil Śmietaniński – (Acte Préalable, 2024)

Wśród muzycznych partnerów Habilitantki są znakomici artyści: Łukasz Frant, Beata Warykiewicz-Siwy, Henryk Tritt, Natan Dondalski, Tomasz Szczesny, Igor Cecococho, Patrycja Piekutowska, Piotr Piechocki, Jan Stanienda, Barbara Tritt, Mariusz Derewecki, Beata Dunin-Wasowicz, Wojciech Kołaczyk i wielu innych. Szkoda, że w wykazie dorobku nie ma kompleksowego spisu repertuaru, który jeszcze bardziej unaoczniałby skalę dysponowanej literatury kameralnej. Niemniej to, co wynika z autoreferatu i z wykazu koncertów Habilitantka ma w repertuarze tak wymagające utwory kameralne jak: L.v. Beethoven – Sonata skrzypcowa G-dur op. 30, Kwartet fortepianowy – Es-dur op. 16, Fr. Chopin – Trio fortepianowe g-moll op. 8, J. Brahms – Sonata wiolonczelowa F-dur op. 99, Sonata skrzypcowa G-dur op. 78; A-dur op. 100; d-moll op. 108, R. Schumann – Trio fortepianowe d-moll op. 11; g-moll op. 17, F. Mendelssohn – Trio fortepianowe d-moll op. 11; Koncert podwójny d-moll, S. Prokofiew – Sonata wiolonczelowa op. 119, Sonata skrzypcowa f-moll op. 80, C. Franck – Sonata A-dur, E. Elgar – Sonata skrzypcowa e-moll op. 82, G. Faure – Kwartet fortepianowy c-moll op. 15, G. Enescu – Sonata skrzypcowa D-dur op. 2, K. Szymanowski – Sonata d-moll op. 9, C. Debussy – Sonata skrzypcowa, D. Szostakowicz – Sonata wiolonczelowa d-moll op. 40, G. Bacewicz – Kwintet fortepianowy A-dur i wiele innych. Do powyższego wypisu należy dołączyć prawykonania i kompozycje tzw. *zapomniane*. Oczywiście nie można pominąć repertuaru wokalnego, którego trudność kameralna polegająca na *jedności oddechu* jest niezaprzeczalna.

Przedstawiona przez Habilitantkę dokumentacja dorobku artystycznego jest przejrzysta, przygotowana z dużą starannością od strony merytorycznej – co do edycyjnej samego wykazu koncertów miałbym pewne zastrzeżenia dotyczące m.in. formy zapisu wykonanych na koncertach utworów (jeśli są wymienione; w wielu przypadkach informacja jest ogólna).

Opisana powyżej wielowymiarowa działalność artystyczna Pani dr Paras wskazuje na Jej pianistyczny potencjał, poparty wytrwałą pracą, otwartością na nowe zadania artystyczne i determinacją w ich realizacji. Prezentacja sylwetki artystycznej Habilitantki potwierdza Jej intensywną obecność w życiu muzycznym szczególnie w Polsce, okazjonalnie za granicą. Dotychczasowy dorobek artystyczny Kandydatki świadczy o wszechstronności działań kameralnych, w tym dbałości o promocję polskiej kultury muzycznej. Działalność tę przyjmuję z zadowoleniem.

Ocena dzieła artystycznego

Pani dr Anna Paras zgodnie z wymogami ustawy jako oryginalne osiągnięcie artystyczne przedstawiła dwie płyty CD:

1. Roman Statkowski Piano Works 3

Realizatorem nagrania był Piotr Grinholc, a wydawcą i producentem Jan Jarnicki *Acte Préalable* (APO0536). Na płycie znajdują się następujące utwory:

• Roman Statkowski

- *Krakowiak-Rêverie* G-dur op. 23 nr 2
- *Oberek* Es-dur op. 22 nr 4
- *Dumka* h-moll op. 9 nr 3
- *Mazurki* z op. 24 (e-moll, f-moll, a-moll, Ges-dur)
- *Nieśmiertelniki* op. 19
 1. Allegretto un poco rubato
 2. Moderato
 3. Andante quasi adagio
 4. Lento ma non troppo
 5. Allegretto tempetuoso
 6. Moderato
 7. Con moto giusto
 8. Andantino
- *Krakowiak* op. 23 nr 4

2. Roman Statkowski Works for Violin and Piano

Realizatorem nagrania był Piotr Grinholc, a wydawcą i producentem Jan Jarnicki *Acte Préalable* (APO0537). Na płycie znajdują się następujące utwory:

• Roman Statkowski

- *Feuilles d'album* op. 32
 1. *A une Blonde*
 2. *A une Brune*
- *Alla Cravovienne* op. 7
- *Trois Pieces op 17 a Mr Michél de Sicard*
 1. *Romance*
 2. *Sérénade*
 3. *Elégie*
- *Mazurki* op. 8 (g-moll, F-dur, a-moll)
- *Dumka*
- *Deux Pièces* op. 34
 1. *Triste Berceuse* op. 34 nr 1
 2. *Oberek* op. 34 nr 2

Poziom zarejestrowanych na płycie utworów oceniam bardzo wysoko. Dotyczy to zarówno warstwy wykonawczej, jak również technicznej nagrania. Bardzo dobry w ocenie całościowej nagrania jest brzmienie fortepianu w nagraniach solowych oraz balans w nagraniach kameralnych. Dobrze odbieram poziom pogłosu, który w moim odczuciu nie powinien być zbyt duży. Oczywiście ocena tego parametru pozostaje kwestią indywidualnych upodobań, niemniej osobiście opowiadam się o ograniczonym pogłosie – takim, który daje wrażenie dźwięku zespolonego z wykonawcą, *skoncentrowanego*, a nie *rozproszonego*. Pani

dr Anna Paras proponuje odbiorcy dwie płyty z solowymi i kameralnymi utworami polskiego kompozytora przełomu XIX i XX wieku – Romana Statkowskiego, twórcy niesłusznie zapomnianego w historii polskiej kultury muzycznej, ale z całą pewnością zasługującego na znalezienie się w gronie znaczących kompozytorów okresu pochopinowskiego. Osobliwością obu projektów fonograficznych jest sygnatura *world premiere recording* i w przypadku płyty solowej oznacza dopełnienie trzyczęściowego cyklu wydawniczego z muzyką fortepianową, a w przypadku płyty kameralnej rejestracji miniatur skrzypcowych dotychczas nienagranych. Na marginesie należy dodać, że pojawiły się kolejne nagrania z muzyką Romana Statkowskiego, co jest budującym przejawem *wskrzeszania na nowo* tego klasycyzującego romantyka.

Pierwsza płyta zawiera wyłącznie miniatury fortepianowe, których udział w całej spuściźnie kompozytora jest największy, a ich tytuły często nawiązują do rodzimego folkloru, co akcentuje jego narodową przynależność. Zaproponowane utwory w całej swojej klarownej konstrukcji i nienachalnej emocji stawiają przed pianistką wysokie wymagania stylistyczne i wyrazowe. Płytę otwiera *Krakowiak-Reverie op. 23 nr 2*, którego wykonanie, w przeciwieństwie do pozostałych nagranych pozycji, nie do końca mnie satysfakcjonuje. Przy całym zrozumieniu idei *prostoty i szczerości wypowiedzi* utworów Statkowskiego, o czym pisze Habilitantka w autoreferacie, mającej wyrażać się m.in. w oszczędnej pedalizacji, nie przemawia do mnie ta, zaproponowana w interpretacji. Mam wrażenie, że pedalizacja jest nadmiernie *kontrolowana*, co odbija się na naturalności prowadzenia melodii i towarzyszącego akompaniamentu, jest też niekonsekwentna (czwarta ósemka w takcie). W miejscach, gdzie pedał mógłby być precyzyjnie zmieniany (t. 6 i podobne) – nie jest. Dalszy przebieg utworu, w tym kulminacja utrzymuje właściwe napięcie. W *epilogu* bardzo dobre wrażenie robi odejście od dyscypliny tempa i stworzenie ulotnego, *pozytywnego* nastroju. *Oberek op. 22 nr 4* wykonany jest w bardzo dobrym charakterze i w duchu chopinowskiej estetyki. Brakuje mi podkreślenia (wybrzmienia) trzeciej miary zaznaczonej w tekście jako akcent z kropką. Pojawia się też błąd tekstowy w przedtaku do części środkowej (H-dur). *Dumka op. 9 nr 3* wykonana jest przez pianistkę w dobrym, nostalgicznym nastroju i właściwym przeprowadzeniem kulminacji w części środkowej. W moim odczuciu można by bardziej sugestywnie kształtować frazę, by nie dać wrażenia przesunięcia punktu ciężkości na słabe części taktu. Myślę, że środkiem do tego byłoby większe *odcięcie* linii melodii (czasami drugi głos brzmi za głośno np. w t. 8). Ciekawy efekt zmiany barwy słyszymy w kadencji *lento* (w drugim takcie brakuje dźwięku *fis*). *4 Mazurki op. 24* wykonane są w sposób właściwie charakterystyczny dla tej formy, która przecież swój najdoskonalszy rodowód bierze z mazurków Chopina. Środkowa część Mazurka e-moll nr 1 pianistka wykonuje z należytą energią, fortepian we wskazanej dynamice *ff* i *fff* brzmi szlachetnie, *pełnowymiarowo*. Rytm *kropkowany* w częściach skrajnych osobiście grałbym w sposób bardziej wypunktowany, co sugeruje zapisana przez kompozytora pauza (16). Jest to bardzo podobny zapis (pauza zamiast kropki) stosowany przez samego Chopina, mający na celu niejako *wymuszenie* u wykonawcy opóźnienia 16-stki (zwłaszcza w mazurkach). Pozostałych trzech mazurków słucha się z prawdziwą przyjemnością. Zdecydowanie lepiej odbieram energetykę części środkowych dwóch pierwszych mazurków, w częściach skrajnych brakuje jeszcze większego liryzmu, proporcji i swobody pedalizacyjnej. W Mazurku f-moll oczekiwałbym większego zróżnicowania odcinków *espressivo* i *marcato*. Przy powrocie części A1 nie słychać pierwszej ósemki *f* – samo połączenie odcinków B i A1 brzmi niezgrabnie (być może jest to kwestia montażu). Dwa ostatnie Mazurki a-moll i Des-dur wykonane są z dobrą energetyką, charakterem, czasem, czytelnością harmonii i pedalizacji. Bardzo interesującą pozycją w twórczości Statkowskiego są *Nieśmiertelniki op. 19* – cykl miniatur ujęty w dwa zeszyty (po cztery utwory w każdym). Każda miniatura to (jak pisze Habilitantka) *osobista opowieść, ulotne wspomnienie lub myśl kompozytora (...), muzyczne westchnienia*. Pianistka nadaje poszczególnym miniaturom indywidualny charakter, klimat,

nastrój, w profesjonalny sposób władając umiejętnościami technicznymi oraz środkami pianistycznego wyrazu – artykulacją, dynamiką, czasem. Właściwie odbywa się budowanie przez pianistkę napięcie w każdym z utworów, których konstrukcja i nieoczywiste struktury harmoniczne nie ułatwiają tego zadania. Tym bardziej pojawiające się niedoskonałości mogą zaburzać pełny komfort słuchania np. w zeszytce I ewidentny jest brak górnego głosu w akordach w taktach 26-36, błąd montażu (t. 42-43, 159), nie w pełni też zgadzam się z zastosowaną pedalizacją. Zeszyt II pod względem interpretacji oceniam nieco wyżej, niż zeszyt I. Habilitantka wykonując **Krakowiaka op. 23 nr 4** w pełni wykorzystuje możliwości fortepianu pod względem brzmienia, skali dynamiki i emocji. Tutaj również pewną drobną rysą jest niedokładność tekstu polegająca na powtórzeniu legowanej nuty *c* na początku *sostenuto*. Niemniej utwór ten jest dobrze umiejscowioną puentą całej płyty.

Druga płyta to miniatury kameralne w obsadzie na skrzypce i fortepian. Na nagraniu dr Annie Paras towarzyszy uznany polski skrzypek Natan Dondalski. Płytę otwiera cykl **Feuilles d'album op. 32**, na który składają się dwa utwory - *A une Blonde* oraz *A une Brune*, Choć partia fortepianu nie należy do najbardziej wyrafinowanych technicznie, to jednak muzyczne obrazy-portrety, wykonane są z dużą wrażliwością i spójnością kameralną. Rytm kropkowany w taktach 51 i 55 (*A une Brune*) mógłby być bardziej wyostrzony, co wzmocniłoby siłę wyrazu powtarzanego za skrzypkiem motywu. **Alla Cracovienne op. 7** stawia wyższe wymagania pianistyczne i kameralne m.in. w zakresie agogiki z czym wykonawcy znakomicie sobie radzą. Utwór, pomimo zamierzonej *emocjonalnej wstrzemięźliwości* (jak pisze Habilitantka w autoreferacie), wykonany jest energetycznie, z blaskiem w całej swej konstrukcji i wirtuozowskim zakończeniem włącznie. **Trois Pieces op 17** jest cyklem trzech miniatur zadedykowanych skrzypkowi Michel de Sicard. Oceniając go jako całość uważam, że jest on pokazem dojrzałego partnerstwa kameralnego i świadomej interpretacji. Niekiedy miałem wrażenie zachwianych proporcji (*Romance*), w których fortepian w swej gęstej fakturze akompaniamentu harmonicznego przejmował zbyt dominującą rolę nad delikatną, ażurową linią skrzypiec. Chcę jednocześnie stanąć w obronie pianistki, bowiem odnosząc się z całym szacunkiem do aksamitnej gry Pana Dondalskiego (adekwatnej skądinąd do subtelnej faktury utworów) uważam, że można byłoby czasami grać bardziej ofensywnym dźwiękiem (czy może jest to kwestia ustawienia mikrofonów?). Zdecydowanie najlepiej pod tym względem oceniam ostatnią, najbardziej rozbudowaną część cyklu – *Elégie. Mazurki op. 8*, bardzo złożone w swojej konstrukcji, a także stawiające przed Habilitantką wysokie wymagania pianistyczne, są wykonane świetnie, w zróżnicowanym charakterze i stosowną energetyką brzmienia. W przeciwieństwie do wcześniejszych sugestii, tutaj fortepian mógłby w niektórych miejscach jeszcze bardziej *konkurować* ze skrzypcami. Pozostałe utwory tj. **Deux Pièces op. 34** – *Triste Berceuse* i *Oberek* wykonane są, (podobnie jak wcześniejsze) w sposób świadczący o starannym zbadaniu tekstu, co pozwoliło oddać w interpretacji prawdziwy zamysł kompozytora.

Zarejestrowane utwory są pokazem udanego partnerstwa kameralnego i spójnej interpretacji obojga wykonawców. Reasumując dzieło artystyczne przedstawione przez dr Annę Paras jako całość przyjmuję z satysfakcją podkreślając jego wysoką wartość artystyczną. Szczególnie doceniam płytę z kameralnymi utworami R. Statkowskiego. Habilitantka zaprezentowała profesjonalny warsztat pianistyczny pozwalający na operowanie szeroką paletą środków artystycznego wyrazu, a przede wszystkim na znakomite wyczucie kameralne w niełatwych często strukturach technicznych dając słuchaczowi wrażenie absolutnej jedności ze skrzypkiem. Nagrania utworów solowych pozostawiają pewien niedosyt wartości emocjonalnej, zwłaszcza w odcinkach lirycznych. Niemniej jestem przekonany, że pionierskie na rynku polskim płyty wpisują się w ideę reaktywowania twórczości tego nieznanego, choć coraz chętniej odkrywanego kompozytora.

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego

Dorobek naukowy dr Anny Paras, choć niezbyt rozbudowany, jest najbardziej widoczny po doktoracie w formie kilku referatów:

- *Indywidualizm języka muzycznego Grażyny Bacewicz na wybranych przykładach twórczości kameralnej z fortepianem* (Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Artystyczna *Polska Muzyka Kameralna*, 2018)
- *Duet znaczy trio...? Proces przygotowywania płyty, realizacja i post produkcja oraz Praca pianisty-akompaniatora, czyli blaski i cienie partnerstwa w muzyce* (Zachodniopomorskie Forum Artystyczne, 2021, 2022)
- *Praca w zespole kameralnym* (Zachodniopomorskie Forum Artystyczne, 2020)

Powyższe inicjatywy ukazują Habilitantkę jako nie tylko dojrzałą artystkę gotową do prowadzenia wszechstronnej działalności estradowej, ale też chętnie sięgającą po naukowe instrumenty w reprezentowanej dyscyplinie sztuk muzycznych. Pani Anna Paras brała udział również jako wykonawczyni koncertów towarzyszących m.in. Konferencji Naukowej *Dialog Nowoczesności z Tradycją w Muzyce XX i XXI w.* Konferencji Naukowej *W Bieli i Czerni Muzyka Fortepianowa Przełomu XX i XXI w.* czy Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Artystycznej *Polska Muzyka Kameralna*.

Zapoznając się z dokumentacją można odnieść wrażenie, że do sfery dydaktycznej Habilitantka odnosi się ze szczególną atencją. Doświadczenia w tym obszarze zdobywała od momentu ukończenia studiów praktycznie na wszystkich szczeblach kształcenia – od podstawowego, przez średni po akademicki łącznie. Już pierwsze lata pracy pedagogicznej w Zespole Państwowych Szkół Muzycznych im. W. Kilara w Katowicach owocowały sukcesami uczniów. Pełny rozkwit działalności dydaktycznej nastąpił po przyjeździe do Szczecina i rozpoczęciu pracy w Zespole Państwowych Szkół Muzycznych im. F. Nowowiejskiego oraz ówczesnej filii poznańskiej Akademii. Bilans uzyskanych nagród i wyróżnień uczniów i studentów jest godny uznania – 3 pierwsze nagrody, 6 drugich nagród, 2 trzecie miejsca, 7 wyróżnień. Wśród nagród uczniów warto podkreślić te, uzyskane w drodze przesłuchań CEA – regionalnych i makroregionalnych. Konfrontacja ta jest ważnym sprawdzianem nie tylko dla ucznia, ale również nauczyciela. Tutaj Pani Paras wykazała się zarówno w kategorii fortepianu, jak i zespołów kameralnych. Spośród sukcesów uzyskanych przez studentów wyróżnić należy studentkę klasy fortepianu Agnieszkę Kujawską, która uzyskała 11 nagród, w tym 6 pierwszych na międzynarodowych konkursach pianistycznych (Słowenia, Włochy, Dania, Rumunia, Rosja, Hiszpania). W uznaniu pedagogicznych osiągnięć Pani Paras powierzono Jej funkcję konsultanta Centrum Edukacji Artystycznej. Rezultatem tejże efektywnej dydaktyki są również zaproszenia na kursy i warsztaty do szkół muzycznych w Stargardzie, Gryficach, Świnoujściu, Gryfinie, Kędzierzynie-Koźlu i Pyrzycach. Ponadto Habilitantka dwukrotnie uhonorowana została Nagrodą Indywidualną II stopnia Dyrektora CEA w Warszawie (2011, 2016). Uzyskała także 9 nagród Dyrektora Szkoły, z którą od lat jest związana. W ramach prac organizacyjnych współprowadziła Ogólnopolskie Warsztaty dla Pianistów Akompaniatorów w Gdańsku.

Pani dr Anna Paras kilkakrotnie była członkiem jury na regionalnych, międzyuczelnianych i ogólnopolskich konkursach oraz przesłuchaniach pianistycznych i kameralnych – łącznie 5 razy (Szczecin, Łódź, Warszawa).

Dokumentacja habilitacyjna nie zawiera odrębnych rozdziałów definiujących współpracę z instytucjami, organizacjami czy towarzystwami działającymi w zakresie sztuki oraz jej popularyzacji. Jak jednak wynika z zamieszczonego wykazu działalności artystycznej, naukowej i dydaktycznej wśród interesariuszy Habilitantki wymienić można instytucje, takie jak polskie uczelnie, szkoły muzyczne, a także filharmonie, ośrodki oświatowo-kulturalne, biblioteki i inne zabytkowe obiekty kultury.

Konkluzja

Na podstawie przeprowadzonej analizy dorobku artystycznego, naukowego, a przede wszystkim oceny dzieła artystycznego w postaci płyt CD *Roman Statkowski Piano Works 3* oraz *Roman Statkowski Works for Violin and Piano* stwierdzam, że dorobek Pani dr Anny Paras, w tym przedstawione oryginalne osiągnięcie artystyczne **spełnia wymagania ustawy** i w całej rozciągłości uzasadnia nadanie stopnia doktora habilitowanego sztuk muzycznych. Wszechstronna, mająca swój lokalny, krajowy i międzynarodowy zasięg działalność Kandydatki – artystyczna, naukowa, organizacyjna i popularyzatorska stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny sztuki muzyczne. Szczególne zaangażowanie i pasja w działania dydaktyczne służyć będą wychowaniu młodego pokolenia i promowaniu sztuki. Wymienione walory Habilitantki są zapowiedzią kolejnych interesujących pomysłów artystycznych, odzwierciedlają potencjał badawczy i będą z pewnością wykorzystane w Jej dalszej, samodzielnej pracy akademickiej.

Wniosek Pani dr Anny Paras o nadanie stopnia doktora habilitowanego stawiam jako zasadny.